

Уреднички њво

Др РАСТКО ВАСИЃ

Др ИВАН ЈОРДОВИЃ

Др СНЕЖАНА ФЕРЈАНЧИЃ

Др СВЕТОЗАР БОШКОВ

Др КСЕНИЈА МАРИЃКИ ГАЂАНСКИ,

їавни уредник

Лоїо

РИМСКА БОГИЃА ДИЈАНА

Аутор

ДАМЈАН ВАСИЃ

графички дизајнер

Одржавање Међународног скупа и припрему ове књиге су помогли

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ
И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

АРХИВ СРЕМА СРЕМСКА МИТРОВИЦА

ДРУШТВО ЗА АНТИЧКЕ СТУДИЈЕ СРБИЈЕ

АНТИКА
И САВРЕМЕНИ СВЕТ:
ТУМАЧЕЊЕ АНТИКЕ

Зборник радова

ДРУШТВО ЗА АНТИЧКЕ СТУДИЈЕ СРБИЈЕ
БУКЕФАЛ Е.О. Н.

Др ГОРДАН МАРИЧИЋ
Филозофски факултет
Универзитет у Београду

УЖИЈ ЉУБАВ, ЗГРАБИ „САД“: ПЕСМЕ КАТУЛА, ПРОПЕРЦИЈА, АДИЈА И МИЛАНА РАКИЋА

Апстракт: Преко бројања пољубаца, Гај Валерије Катул (о.84–о.54) супротставља страст и интензиван живот вечној ноћи, у ствари, смрти (*Песме*, 5). Сличним поетским путем иде и Секст Проперције (о. 49–о.15), којем доживљај једне савршене љубавне ноћи стоји наспрот рата, разарања, али и пролазности (*Елегије*, II 15). Од римских колега, мотиве су преузели мађарски поета Ендре Ади (1877–1919) у *Бодрењу на љубав* и српски песник Милан Ракић (1876–1938) у *Очајној њесми*. Катул и Проперције су савременици, Ади и Ракић скоро исписници. Сва четворица у љубави, страсти, загрљају, пољупцу – најзад и песми о љубави и страсти – виде једину могућу противтежу тами и нестанку.

Кључне речи: Катул (о. 84–о. 54), Проперције (о. 49–о. 15), Ади (1877–1919), Ракић (1876–1938), пољупци, пролазност, страст, смрт, песма, снага.

У својој песми број 5, једној од четири директно (још и 7) или индиректно (16, 48) посвећених бројању пољубаца, Гај Валерије Катул супротставља страстан и интензиван живот вечној ноћи, у ствари, смрти. Такав живот, испуњен небројеним пољупцима и сталним давањем и примањем, лек је и против опаких стараца и против зле зависти.

Uiuamus, mea Lesbia, atque amemus,
rumoresque senum seueriorum
omnes unius aestimemus assis!
soles occidere et redire possunt;
nobis cum semel occidit breuis lux,
nox est perpetua una dormienda.
da mi basia mille, deinde centum;
dein mille altera, dein secunda centum;
deinde usque altera mille, deinde centum.

dein, cum milia multa fecerimus –
conturbabimus illa, ne sciamus,
aut ne quis malus inuidere possit,
cum tantum sciat esse basiorum.¹

Живимо и волимо се, Лезбијо моја,
за злурад мрмор стараца крутих
не дајмо, мила, ни две ситне паре!
Сунце кад зађе, роди се опет,
а искре наше блесак кад згасне,
у тмини без конца спити се мора.
На целова хиљаду сто ми придодај,
хиљаду нову, и сто још приде,
па хиљаду опет и стотину уште.
Пољупце наше кад скупимо силне,
смешајмо онда све их без реда,
броја да њиног не зна се више:
завист и урок не могу им ништа.²

Већ у првом стиху глаголи *uiuamus... atque amemus* изричу полет, подстицај, вапај чак, а између њих, у средини, Лезбијино је име, као обрубљено њима. Вапај јер ће, неминовно доћи *una* пох, заправо смрт, која је вечна (*perpetua*) и која ће све грубо прекинути и зацрнети. Отуд жудња за животом, жеђ за љубављу и безбројним пољупцима. Јер, када се пољупци преброје, и животу долази крај. Ти силни пољупци (силни и бројем и силином) могу надвладати свако зло, па и оно које потиче од *senum seueriorum*. Шта може то зло (*malus*)? Може, јасно је, да урекне, да баца клетву на песникову и Лезбијину љубав или да је убије одредивши тачан број пољубаца. Безбројни пољупци бране љубав од умирања, као што су безбројни изласци сунца доказ да свет још постоји.³

Многобројност пољубаца сучељена је с потпуном усамљеношћу једне ноћи, с вечним сном умрлих. Тема песме није само љубав већ и живот. *Uiuamus* је прва реч у песми. Први стих везује живот и љубав, а стихови 4–6 и 7–9 супротстављају љубав и смрт. По Катуну, љубав је суштина живота. Односно, пуноћа страсне и истинске љубави једина може да, макар накратко,

¹ Латински текст наведен је према издању: Catullus, *Poems*, Edited with Introduction, Revised Text and Commentary by Kenneth Quinn, London 1970, 3–4.

² Превоо Гордан Маричић. И слободније (такође Г. М.): „Волимо, Лезбијо, док живот се живи, / приче зловних стараца ко ће да шљиви! / Сунце гасне, мене, да опет сине, / а светлост наша кратког је века: дуга нас ноћ после ње чека. / Хиљаду ми пољубаца дај, онда сто; / још хиљаду; па сто додај на то; потом хиљаду нову и сто на ову. / Па кад хиљаде пребројимо те, / онда их смешајмо све, / да ни ми ни завидљивци не бисмо знали / колики су пољупци по нама пали.“

³ Steele Commager, *The Structure of Catullus 5*, *The Classical Journal*, Vol. 59, No. 8 (May, 1964), 362.

надвлада клевете (зле гласове, оговарања) и смрт. Такав, љубављу испуњен, живот прелази границе које су му наметнуте. Катул је свестан пролазности и нестајања али би да се бори, да зграби, заустави, да љуби пре свега. Сав је у „сада“, једином времену које нам је дато, намеран да га пољупцима продужи.⁴ Немогуће је, али покушаће. Чврсто и одлучно, из све своје снаге. Ако и не успе – бар је покушао. Али не мисли о томе, он љуби и љуби.⁵

Секст Проперције, савременик Католов, петнаесту песму из своје друге књиге елигија започиње другачије:

o me felicem! nox o mihi candida! et o tu
lectule deliciis facte beate meis!
quam multa apposita narramus uerba lucerna,
quantaque sublato lumine rixa fuit!
nam modo nudatis mecum est luctata papillis,
interdum tunica duxit operta moram.
illa meos somno lapsos patefecit ocellos
ore suo et dixit „sicine lente iaces?“
quam uario amplexu mutamus bracchia! quantum
oscula sunt labris nostra morata tuis!

О, срећног ли мене! О, сјајне ли ноћи!
И ти, кревету, к'о створен за сласти!
Колике су речи уз светиљку пале,
расправа колико у мраку ли беше!
Час рвала са мном се груди голих,
час отпор пружала туником својом.
Пољупцем уморне отвори ми очи,
из сна трже ме: „Ленштино, зар спаваш?“
загрљаје какве разменисмо само!
Кол'ко оста целова на уснама твојим.

У првих десет стихова елигије песник се присећа ноћи проведене са Цинтијом. Разигран, он преплиће садашње и прошло време, призивајући сцене које су се одиграле у његовом кревету. Проперције страсно и понесено преноси љубавне играрије из претходне ноћи. Првенствено се обраћа читаоцима, али раздрагане речи упућује и „кревету“ (1–2) и Цинтији (10). Затим наставља (11–22):

non iuuat in caeco Venerem corrumpere motu:
si nescis, oculi sunt in amore duces.

⁴ Милован Данојлић, „Катулове теме“, у: *Песници*, Београд 2007, 258: „Катул се не погађа ни са вечношћу ни са сутрашњицом; он је сав у тренутку који протиче, и који му доноси час радост, час бол.“

⁵ Вид. Гордан Маричић, *Пољупци без броја – браник вечној ноћи*: Пета Католова песма и *За сѝарим Кайулом* Симе Пандуровића, Истраживања, 22, Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за историју, Нови Сад 2011, 85–94.

ipse Paris nuda fertur periisse Lacaena,
cum Menelaeo surgeret e thalamo:
nudus et Endymion Phoebi cepisse sororem
dicitur et nudae concubuisse deae.
quod si pertendens animo uestita cubaris,
scissa ueste meas experiere manus:
quin etiam, si me ulterius prouexerit ira,
ostendes matri brachia laesa tuae.
necdum inclinatae prohibent te ludere mammae:
uiderit haec, si quam iam peperisse pudet.

Страсти љувене тмина вазда квари:
очи су у љубави водиље једине!
За Лаконком, кажу, помами се Парис,
из постеље Менелаја кад устаде нага.
Наг Ендимион Фебову заведе сестру
и богиња гола, веле, са њим усни.
Ако ли одевена тврдоглаво лежиш,
рухо ће ти руке раздерати моје.
Буде ли ме срџба обузела јаче,
руке тад ћеш модре показати мајци.
Једре су ти одвећ дојке да им враголије браниш:
нек' о томе брине она што рађала већ је.

Проперције салеће Цинтију да у кревету вазда буде нага, своју жељу поткрепљује доказима, па и претњама. За такав наступ постоји подстицај у шестом стиху. Ипак, песник прилично нагло мења тему. Проперције, каже Лајн,⁶ не може да се усредреди на време и место одигравања „драме“, ни овде на почетку, ни било где другде у песми. Подастире нам митолошке реминисценције које је побудио властити љубавни тренутак. Потом, раздрагани Проперције стаје да би Цинтији дао неке лекције. Тон тих лекција је хуморан јер оне у себи садрже озбиљне придике помешане с митолошким примерима и претњама (жена се, макар силом оголити мора!) физичком силом, која би Цинтији чак могла бити и пожељна. Подучавање прераста у наредбу, песник и његова драга треба да проведу живот волећи се, као у Католовом стиху *viuamus atque amemus*. Проперције духовито обрађује преузети мотив (Лајн скреће пажњу да песник уводи „очи“, 23–24):⁷

dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore:
Nox tibi longa uenit, nec reditura dies.

⁶ R. O. A. M. Lyne, *The Latin Love Poets, From Catullus to Horace*, Oxford 1980, 127.

⁷ R. O. A. M. Lyne, *Ibid.*, 128.

Љубав нек' нам очи сити, док допушта усуд худи:
ноћ долази дуга, дан без јутра стиже.

И сада се песник враћа својој раздраганој жељи, коју је у њему побудила страст о којој читамо до деветог стиха (25–31):

atque utinam haerentis sic nos uincire catena
uelles, ut numquam solueret ulla dies!
exemplo iunctae tibi sint in amore columbae,
masculus et totum femina coniugium.
errat, qui finem uesani quaerit amoris:
uerus amor nullum nouit habere modum.

Кад хтела би да се окујемо ланцем
који време никад раскинути неће!
Узми само љубав голубе што спаја:
мужјак су и женка савршени спој.
Грешни ко љубави лудој крај тражи:
љубав права за границе не зна.

У двадесет петом стиху је духовита алузија на „казну“ коју су претрпели Ареј и Афродита (Марс и Венера).⁸ На ово „испаштање“, видимо из приложеног, Проперције би врло радо пристао. Све у свему, завршни науч песников снажан је и подстицајан. Песма се наставља (31–36):

terra prius falso partu deludet arantis,
et citius nigros Sol agitabit equos,
fluminaque ad caput incipient reuocare liquores,
aridus et sicco gurgite piscis erit,
quam possim nostros alio transferre dolores:
huius ero uiuus, mortuus huius ero.

⁸ У осмом певању *Одисеје* (234–369), Демодок, уз звук форминге, на феачком двору пева песму о Ареју и Афродити. Кад год Хефест оде на Лемнос, бог рата користи прилику и ужива са богињом љубави. Хелије, међутим, саопштава неупућеном мужу шта се збива. Хефест смишља лукавство и везује прељубнике невидљивим оковима. Потом позива богове да виде Афродиту и Ареја сплетене страшћу. Богови разуздано коментаришу и сеире. У другој строфи своје *Очајне њесме* Милан Ракић пише: „Као Хермес стари и с њим Афродита, / Стопи се у мени страшћу твојом целом, / Да сав изнемогнем под витким ти телом, / И да душа моја најзад буде сита...“ Иако код Ракића „стари“ (што може, али и не мора да буде асоцијација на песникову доб), Хермес је волео многе богиње (Бримо, Персефона, Афродита), али и смртнице (Акакалида, Херса, Пенелопа). Могуће је да српски песник помињући грчког бога хоће да укаже на још једну његову особину, ону животну, људима блиску – Хермес је виспсени гласник, увек спреман да помогне смртницима, али и поткрадник богова, лукави трговац (он је отац Одисејевог деде Аутолика), божји кувар и пехарник. Можда ова асоцијација треба да подвуче ту животност, тај елан, страст уосталом, која ће једном неповратно нестати.

Пре ће на врби грожђе да роди
и Хелиј да јутром тера коње вране,
реке ће пре ка извору тећи,
а рибе на сувом проводити живот,
но што другој даћу слатке патње своје:
њен ја сам жив, њен и мртав бићу!

Песник даје свечану изјаву о својој преданости која никад неће престати. Она природно исходи из претходних стихова (23–30), где се Проперције приказује као вољан и кадар да води живот посвећен искључиво љубави. Опет је, ненадано, дошло до промене „адресата“. Песник се, уместо да настави да говори Цинтији, поново враћа читаоцу (37–40):

quod mihi si interdum talis concedere noctes
illa uellit, uitae longus et annus erit.
si dabit et multas, fiam immortalis in illis:
nocte una quiuis uel deus esse potest.

Буде ли ми дала још оваквих ноћи,
вредеће ми година као живот цео.
Подари ли много ноћи овој сличних,
вечност саму лако досегнућу ја:
свак у ноћи таквој може бити бог.

Величање страсних, еротских тренутака – ипак пролазних – није у складу с романтичним ускликом о вечној посвећености. Проперције који је био раздраган, снажно романтичан према Цинтији (23–30), у стиховима 31–40, даје један шеретски романтизам (romanticism accompanied by a wink).⁹ Поета се заправо не обраћа Цинтији, него нама, читаоцима упућеним у његов стил, песнички и, слутимо, животни:

qualem si cuncti cuperent decurrere uitam
et pressi multo membra iacere mero,
non ferrum crudele neque esset bellica nauis,
nec nostra Actiacum uerteret ossa mare,
nec totiens propriis circum oppugnata triumphis
lassa foret crinis soluere Roma suos.
haec certe merito poterunt laudare minores:
laeserunt nullos pocula nostra deos.

Е, кад сви би тако желели да живе,
да пруже се, вином наливени многим,
не би лађа ратних ни оружја било,
нит' акцијски бал би кости ваљ'о наше,

⁹ R. O. A. M. Lyne, *op. cit.*, 129.

Рома не би болна распустила косе,
Рома што одасвуд победе је ломе.¹⁰
Мене ће потомство са правом да хвали:
теревенке моје не вређају бога.

У стиховима 41–48 Проперције наставља да се обраћа читаоцима, али прави још један радикалан заокрет. Нагло прелази на опште место. Разматра *otium*, тј. један од могућих видова таквог живота, да би изнео јасан став о рату и убијању. Потом се враћа Цинтији и с новом снагом, тако рећи грчем изазваним мислима о рату и смрти, наглашава жељу да му живот прође испуњен љубављу.

tu modo, dum lucet, fructum ne desere uitae.
omnia si dederis oscula, pauca dabis.
ac ueluti folia arentis liquere corollas,
quae passim calathis strata natate uides,
sic nobis, qui nunc magnum spiramus amantes,
forsitan includet crastina fata dies.¹¹

Док данак блиста, сласти се препусти!
Сви пољупци твоји премало су мени!
Круница кад свене и распу се лати,
и по чаши к'о кад запливају оне,
тако нама страсти што цели се дамо,
можда кол'ко сутра последњи дан свиће.

Лајн наглашава *dum lucet*, док има светла, док данак блиста. То нас враћа на дванаести стих. Треба, дакле, наситити, „напасти“ очи, волети на светлу, по дану, јер прети мрак, вреба смрт (*Cat.* 5. 6). Та претња присутна је у целој песми.

Песма II 15 може се, по Лајну, поделити на целине.¹² Ти одељци (*sections*) били би:

1. Песник раздрагано кличе својој љубавној ноћи (1–10).

2. Мудар наук упућен Цинтији, упарен с прилагођеним Катувовим *uivamus* (11–30).

3. Обраћање читаоцима, на моменте у хуморном тону, у којем Проперције говори о својој љубави према Цинтији (31–40).

¹⁰ Иако су грађански ратови прошли, сећање на бројне погинуле и на горке победе још увек је једнако живо. Жан-Пол Буше (*Jean-Paul Boucher*) пише да је Акциј симбол завршетка ратова и повратка мира. Он ову песму назива Проперцијевом најсмељивијом, у којој су љубавне игре дате једноставно и природно (*l'élégie la plus audacieuse du poète, celle où l'érotique expose avec une simplicité naturaliste les jeux d'amour*). Вид. *Jean-Paul Boucher, Études sur Propertius, Problèmes d'inspiration et d'art*, Paris 1965, 126.

¹¹ Латински текст Проперцијеве песме преузет је из књиге *The Latin Love Poets*.

¹² R. O. A. M. Lyne, *op. cit.*, 131.

4. Одељак о животу у борби и рату (41–48).

5. Поновно обраћање Цинтији с поруком *carpe diem* (49–54).

Сваки одељак је и мала, згуснута, засебна целина, с тим што је мисаона структура другог одељка (11–30) лабавија и опуштенија.

Премда бисмо, свакако, и раније могли пронаћи код песника ту „жуд за пољупцима“ који ће макар одложити бескрајну ноћ, поглед и ум сада се усредсређују на двадесети век. Ту, за почетак, срећемо Ендре Адија, великог песника, новатора и револуционара, како стиха, тако и мисли.¹³ Наш мотив учитавамо у песми *Бодрење на љубав*:

Љубљена, љубав је мучна:
каткад јој замру чар и занос,
ал', веруј ми, то је једино
наше добро: стварност.

Човек све тако заборави:
живети, лагати, мрети, дати,
ал' жеђ за пољупцима
и у гроб нас прати.

Љубљена, године и дани,
неће никад боље донети,
људи ће и сутра и заувек:
љубити, рађати, мрети.

И некако, некако то би
Требало заборавити данас:
Овај мали, малени заборав
Једина је срећа за нас.

Љубљена, ми знамо за заборав?
Љубљена, дана и година време
неће срушити наше заносе?
Нас неће покварити време?

¹³ Ендре Ади (Endre Ady, 1877–1919) је, уз Петефија, највећи мађарски лиричар, а обојица су остварила својеврсну друштвену и поетску револуцију. Уписао је право, али студије није завршио, него се посветио новинарству. На формирање његовог песништва, утемељеног на домаћој традицији, најјаче су утицали Бодлер и Верлен, те Ничеова философија и Бергсонов витализам. Свој особени песнички глас Ади је пронашао у трећој збирци песама *Нови сџихови* (*Új versek*, 1906), која је доспела у жижу књижевних и политичких расправа. После тога, сваке године јављао се новом збирком. Одликује се сугестивном снагом песничких визија и смелим асоцијацијама. Дајући нови нагласак речима и изразима, подигао је мађарски песнички језик на узорну висину. О Адију су код нас писали Милош Црњански, Тодор Манојловић и Ервин Шинко, а преводили су га Данило Киш и Иван Ивањи.

Свеједно је како волимо,
свеједно је шта пољубац крије:
смрт је близу, а тако је лепо
Победити је.¹⁴

Не познајући, нажалост, мађарски језик, морам се поверити преводилачком генију Данила Киша. Кроз његов превод Адијеве песме струји исти онај Католов и Проперцијев жудни дах за пољупцима, за победом љубави над смрћу. За победом малом и кратком, али ипак победом. Све ће доћи и проћи, „ал’ жеђ за пољупцима и у гроб нас прати“. „Мали, малени заборав“ на путу ка неизбежном једина је срећа за љубљенике. Запитан је Ади хоће ли занос трајати, неће ли време покварити љубав. Свеједно је колико ће трајати, гаранције нема, постоји слаткоћа пољупца, има мирис љубави, а онда – мук и непостојање. Нека код Адија смрт „мирише по женском парфему, а у сваком му цјелову има дима угасле мртвачке свијеће“.¹⁵ Љубавни дах, топао дах, док га има, може тај дим одувати. А то Адијеви стихови и чине.

Тих раних година двадесетог века, кад је Ади у духу друговао са римским поетама, настала је веровато и *Очајна њесма*. На први поглед, може се учинити да је веза између Катугла и Проперција и Милана Ракића танушна. Ипак, мало пажљивије читање (прво, друго потом) откриће колико је српски песник снажно продубио мотив који је преузео од римских поета, готово жељу Католову да сав буде у тренутку који пролази и да ужива у његовој пуноћи.

Упиј се у мене загрљајем једним,
К’о грозница тајна струји мојом крви,
Крепко стегни моје тело, нек се смрви,
И дај ми пољупце за којима жедним.

Као Хермес стари и с њим Афродита,
Стопи се у мени страшћу твојом целом,
Да сав изнемогнем под витким ти телом,
И да душа моја најзад буде сита...

– Кад помислим, драга, да ће доћи време
Кад за мене неће постојати жена,
Кад ће чула моја редом да занеме,
И страсти да прођу као дим и пена.

А да ће, још увек, покрај мене свуда
Бити месечине под којом се жуди,
И младих срдаца што стварају чуда,
И жена што воле, и вољених људи,

¹⁴ E. Adi, *Pesme*, Izbor i prevod Danilo Kiš, Beograd 1964, 64.

¹⁵ M. Krleža, *Mađžarski lirik Ady Endre*, u: *Eseji*, Knjiga prva, Zagreb 1932, 98.

Вриснуо бих, драга, рикнуо бих тада
Као бик погођен зрном посред чела
Што у напорима узалудним пада
Док из њега бије крв црна и врела...

Упиј се у мене загрљајем једним,
К'о грозница тајна струји мојом крви,
Крепко стегни моје тело, нек се смрви,
И дај ми пољупце за којима жедним...¹⁶

Већ то прво помније читање, већ прва два стиха уосталом, откривају нам страст, немир у узаврелу жељу која ће трајати докле поет траје – а кроз песму његову и дуже – жељу да се загрљајем, пољупцем, телесним спајањем, макар на кратко, победи смрт. А онда страشان, свепрожимајући бол због свести „да ће доћи време / Кад за мене неће постојати жена, / Кад ће чула моја редом да занеме, / И страсти да прођу као дим и пена.“ У правилном ритму, као стројевим кораком, маршира Ракићев дванаестерац, а у њему – гле парадокса! – заробљене ватрене емоције и страсти. Тако јак контраст између мириса тела још топлих од љубави и воња мемле и распадања. И све то стаје (и траје) у шест строфа – шеста је поновљена прва, као још један оштри акценат, акут, као још једна молба за загрљај у којем се, макар на трен, може заборавити да стиже, брзим или спорим возом, Катулова пох регрета.

О Милану Ракићу писано је много. И похвално – зналачки, и оштро – критички. Ипак, био бих слободан да утврдим да су се, бавећи се Ракићем, Исидора Секулић, Стеван Раичковић и Слободан Ракић написали неке од својих најлуциднијих страница.¹⁷ И истински је тешко, пишући макар о једној Ракићевој песми, не посегнути за тим страницама и, понесен лепотом речи и тачности суда, остати усредсређен на *Очајну њесму*.

Озбиљно, утемељено, на ову песму осврнуо се и Радомир Константиновић.¹⁸ Он пише да је Ракић „песник који је у снази чула видео једини говор природе, и једину истину живота, и који није могао, по тој очајничкој оданости чулном животу, никада да се помири са ‚леденом ноћи‘ кржљавих бића, него га је обузимао увек исти ужас и при самој помисли на замирање чула.“ Посебно се Константиновић бави петом строфом *Очајне њесме*, тј. сликом умирућег бика: „Тај бик, кога је угледао Ракић, у свом страху од физичке немоћи, како пада рикнувши, и погођен зрном посред чела, јесте симбол бескрајне физичке енергије, сушто оличење животности, а његова смрт, у којој

¹⁶ М. М. Ракић, *Песме*, приредио Слободан Ракић, Београд 1981, 46.

¹⁷ И. Секулић, *Милан Ракић*, у: М. Павловић (ур.), *Српска књижевност у књижевној критици, Песништво од Војислава до Бојића*, Београд 1972, 241–267; С. Раичковић, *Белешке о Ракићу*, у: *Белешке о поезији*, Нови Сад 1978, 120–138; С. Ракић, *Песничка доследност Милана Ракића*, у: *Од Итаке до привиђења, Есеји о српским песницима*, Београд 1985, 9–38.

¹⁸ R. Konstantinović, *Milan M. Rakić*, у: *Biće i jezik u iskustvu pesnika srpske kulture dvadesetog veka 7*, Београд 1983, 96–97.

има патетике монументално-трагичког става, у овоме стропоштавању, у *рици*, јесте последњи велики тренутак моћи, последња њена провала, кад узалудност напора овог бика (назначена тек одломком ове строфе изванредне унутрашње сликовитости, па чак и пластичности), да се отме од смрти, још није оно последње, него је то последње ‚крв црна и врела‘, и то је овај утисак снаге и у смрти, утисак дозван жудњом за снагом. Смрт овога бика је смрт у врхунцу снаге, у врхунској тачки сусрета смрти и живота, у *шренуику*, смрт као последња манифестација снаге (макар и кроз ову узалудност напора), оне које нема тамо где су ‚кржљави‘ створови, где је ‚распадање бића‘ од кога се Ракић грозио више од свега, опседнут њиме, он који је хтео тренутак, а не време, и који је у култу еротске сензације, као једине истине живота, као једино могућног живота, непрестано, и неумитно, супротстављао тренутак времену, сањајући да проживи ‚живот у тренутку једном‘.“

И управо тако, одлично је применио Константиновић, та рика Ракићевог бика је онај суштински вапај, сав бол и сва меланхолија људска сажета у једном звуку бола и непребола. И као да су тај крик из природе, у песме своје преузели и Катул, и Проперције, и Ади, најзад и Ракић. У крику том је дрхтање, страх од непостојања, немоћ пред неминовним и неизбежним, свест да ће доћи време кад неће бити ни даха ни пољубаца. А то време је већ ту негде, иза угла, вреба све смртнике и љубљенике. Смрт бика је и смрт човека пуног животне снаге и љубавног сока, човека жељног да пружи и прими миловање, човека који би својим знојем натопио многе женске постеље. Пре смрти постоји само и једино „тренутак“, који, кажу наша четири песника, морамо испунити пољупцем, миловањем, стихом. Док нас има, док јесмо, морамо зграбити то једино нам доступно „сад“, морамо уживати у њему.

А касније... Једно је сигурно – ма куда да одемо ми, наша душа, есенција нека наша – љубити тамо нећемо, тамо сигурно нећемо бити овакви какви смо сад. Зато раширимо руке, увуцимо се у загрљај – нек су нам у њему вољене жене, али и песме које нас на љубав, макар кратку али увек снажну и садржајну, подстичу. А после, у неком другом пределу, можда ће нам Катул, Проперције, Ади и Ракић дати још неки добар савет.

GORDAN MARIČIĆ, Ph.D.

Faculty of Philosophy
University of Belgrade

CARPE AMOREM, CARPE DIEM
(SEIZE THE LOVE, SEIZE THE NOW):
POEMS BY CATULLUS, PROPERTIUS, ADY, AND RAKIĆ

Summary

Through the counting of kisses, Gaius Valerius Catullus (born ca. 84 – died ca. 54 BC) contrasts the passion and the intense life with the eternal night, in fact,

death (*Poems*, 5). Sextus Propertius (born ca. 49 – died ca. 15 BC) follows a similar poetic path, contrasting the atmosphere of a perfect romantic night with war, destruction, and transience (*The Elegies*, II, 15). The motives of their Roman colleagues were taken over and incorporated in the poems by the Hungarian poet Endre Ady (1877–1919) in his *Exhortation to Love*, and Serbian poet Milan Rakić (1876–1938) in his *Desperate Poem*. Catullus and Propertius were contemporaries, while Ady and Rakić were almost age-mates. All of them were imbued with the effervescent desire – which keeps one warm as long as poets live and even longer through their poems – to conquer the darkness and disappearance with embraces, kisses, and physical contact, at least briefly.

Key words: Catullus (born ca. 84 – died ca. 54 BC), Propertius (born ca. 49 – died ca. 15 BC), Ady (1877–1919), Rakić (1876–1938), kisses, transience, passion, death, poem, strength.

ИЗДАВАЧИ

Друштво за античке студије Србије, Београд
Букефал ЕОИ, Београд

За издаваче

Проф. др Ксенија Марицки Гађански
Милан Милетић

УДК

Драгана Обрадовић

Лектура и коректура

др Ксенија Марицки Гађански
др Снежана Ферјанчић

Припрема рукописа за штампу

Милан Милетић
др Ивана Гађански
др Снежана Ферјанчић

Прелом, графичко уређење
и дизајн корица

Милан Милетић

Штампа

„Јован“, Београд

Тираж 100

ISBN 978-86-89367-03-4

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(398)(082)

930.85(398)(082)

1:929 Савић Ребац А.(082)

АНТИКА и савремени свет: тумачење антике : зборник радова / [организатор скупа] Друштво за античке студије Србије ; [главни уредник Ксенија Марицки Гађански]. – Београд : Друштво за античке студије Србије ; Београд : Букефал Е.О.Н, 2014 (Београд : Јован). – 476 стр. ; 23 см. – (#Едиција #Антика и савремени свет ; #том #8 = #Series #Antiquity and Modern World. #vol.#8)

Радови на срп. и енг. језику. – Текст ћир. и лат. – „Свој осми међународни научни скуп Антика и савремени свет: Тумачење антике Друштво за античке студије Србије је одржало од 18–20. октобра 2013“--> уводна реч. – Тираж 100. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Резимеи на страним језицима.

ISBN 978-86-89367-03-4

1. Друштво за античке студије (Београд) а) Савић Ребац, Аница (1892–1953) – Зборници б) Југоисточна Европа – Историја – Стари век – Зборници с) Југоисточна Европа – Културна историја – Стари век – Зборници

COBISS.SR-ID 207866636